

Ülkemiz de dahil olmak üzere günümüzde, müslümanların büyük çoğunluğu, kıraat imamlarından Âsım ve onun talebesi olan Hafs'ın rh.aleyhuma okuyuş tarzına göre Kur'an-ı Kerîm okumaktadırlar. Dolayısıyla bu imamlar medd-i muttasıl ile medd-i munfasıl dört elif miktarı yani medd-i tabii'deki uzatmanın dört katını uzatmışlardır. Yalnız, medd-i muttasılın en az iki elif miktarı uzatılması vaciptir. Medd-i munfasılın ise caizdir. Çünkü on kıraat imamından hiç biri medd-i muttasıl en seri okuyuşta dahi iki eliften az çekmemişlerdir. Ama medd-i munfasıl medd-i tabii gibi bir elif çekenler de olmuştur.

d) Medd-i Lâzım: Harf-i medden sonra sükûn-i lâzım gelirse medd-i lâzım olur. Medd-i lâzımın da dört şekli vardır. Kelime olarak; ağır ve hafif şekilde gelebilir. Harf olarak; ağır ve hafif şekilde gelebilir. Bunların tecvid ilmindeki isimleri ve tarifleri şöyledir:

1. Kelime-i Musakkale (ağır/şeddeli kelime): Misâl: أَحَاجُوْنِي bunun açılımı şöyledir: أَحَاجُوْنِي. Burada görüldüğü gibi med harflerinden hâ (ح) yı çeken bir elif (ا) gelmiş ardından da sebeb-i medden sükûn şedde halinde gelmiştir. Her şeddeli harf iki harf demektir. Birincisi cezimli ikincisi harekelidir. Yine cîm (ج) i çeken vâv (و) ve ardından sükûn/nûn (ن) da şedde halinde gelmiş. Dolayısıyla (حَاجُ) ve (جُونُ) harflerini dört elif miktarı çekerek okumamız lâzım. Çünkü bunlar birer medd-i lâzımdır. أَحَاجُوْنِي kelime olduğu için ve sükûnlar da şedde halinde geldiği için ağır olmaktadır. İşte buna *kelime-i musakkale* diyoruz.

2. Kelime-i Muhaffefe (hafif/şeddesiz kelime): Misâl: آَلَانٌ gibi. Bunun açılımı şöyledir: آَلَانٌ. Dik üstünler kendisinde harf-i medden elif (ا) in gizlendiği üstünlerdir. Örneğimizde görüldüğü gibi hemzeyi çeken harf-i medden elif gelmiş ardından da sükûn (cezimli bir lâm (ل)) gelmiş ve medd-i lâzım olmuştur. Fakat sükûn cezim halinde geldiği için şeddede olduğu gibi sıkılarak değil de yumuşak ve hafiftir. آَلَانٌ bir kelime olduğu için, sükûnu da hafif olduğu için buna *kelime-i muhaffefe* diyoruz.

3. Harf-i Musakkal (ağır/şeddeli harf): Misâl: آَلَمٌ gibi. Bunun açılımı şöyledir: آَلَمٌ. Sükûnu gösterecek olursak: آَلَمٌ مِيمٌ dir. Örnekte görüldüğü gibi harf-i medden lâm (ل) i çeken bir elif (ا) gelmiş ardından da sükûn-i lazim mîm (م) üzerinde şedde halinde gelmiştir. Burada lâm (ل) harf olduğu ve uğradığı sükûn da ağır olduğu için harf-i musakkal diyoruz.

4. Harf-i Muhaffef (hafif/cezimli harf): Yukarıdaki آَلَمٌ örneğimizdeki mîm (م) de olduğu gibi sükûn, cezim halinde yumuşak olarak ve harf üzerinde geldiği için *harf-i muhaffef* olmuştur. Bunun açılımı şöyledir: مِيمٌ. Görüldüğü üzere birinci mim (م) i çeken yâ (ي) gelmiş, ardından da sakın bir mim (م) gelmiştir.

e) Medd-i Ârız: Harf-i medden sonra sükûn-i ârız gelirse medd-i ârız olur. Önceden de geçtiği gibi sükûn-i ârız her halükârda var olan bir sükûn olmayıp sonradan ârız olan bir sükûndur. Bunu örneklerle açıklarsak daha iyi anlaşılacaktır.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Örneklerde gösterdiğimiz ayetlerin sonunda durulmak istendiğinde son harekeler okunmaz ve cezimli olarak okunur.

نَسْتَعِينُ - نَسْتَعِينُ يَوْمِ الدِّينِ - يَوْمِ الدِّينِ عَالَمِينَ - عَالَمِينَ şeklinde okunur.

Buradaki sükûnlar sükûn-i ârız olup, kendilerinden önce de birer harf-i med geldiğinden buralardaki medler *medd-i ârız* olur.

Medd-i âriz üç kısımdır :

a) عَالَمِينَ de olduğu gibi harf-i medden sonra gelen harfin harekesi, yani sükûn yaptığı son harfin/(ن) un harekesi üstün gelirse üç şekilde okunabilir.

1- Tûl (طُول) : *Uzunca okumak* demek olup dört elif miktarı uzatılarak okunur.

2- Tavassut (تَوَسُّط) : *Orta uzunlukta okumak* demektir. Ölçüsü iki veya üç elif miktarıdır

3- Kasr (قَصْر) : *Kısa okumak* demek olup medd-i tabii gibi ölçüsü bir elif miktarıdır.

b) يَوْمَ الدِّينِ de olduğu gibi harf-i medden sonra gelen harfin, yani sükûn yaptığı son harfin harekesi esre gelirse dört şekilde okunabilir: Örnekte olduğu gibi son harf olan nûn (ن) harfinin harekesi esreli gelmiştir. 1- Tûl, 2- Tavassut, 3- Kasr, (Aynen yukarıdaki gibi okunurlar.) 4- Ravm.

Ravm: Med sebebi olan ârizî sükûnun geldiği harfin harekesini yani esreyi, gizli/alçak bir sesle telaffuz etmektir. Yalnız bu revmi yapmak isteyen kasr ile yapmalıdır. Yani bir elif miktarı med yaptıktan sonra yapmalıdır. Tûl ve tavassut ile ravm yapılmaz.

c) نَسْتَعِينُ de olduğu gibi harf-i medden sonra gelen harfin, yani son harfin harekesi ötre olarak gelirse yedi şekilde okunabilir: Örnekte olduğu gibi son harf olan nûn (ن) un harekesi ötreli gelmiştir. Dolayısıyla şu yedi şekilden biriyle okunabilir: 1- Tûl, 2- Tavassut, 3- Kasr (Üçü de aynen yukarıdaki gibi okunurlar.) 4- Tûl ile İşmam, 5- Tavassut ile İşmam, 6- Kasr ile İşmam, 7- Ravm: Med sebebi olan ârizî sükûnun geldiği harfin harekesini yani ötreli gizli/düşük bir sesle telâffuz etmektir.

İşmam: Sükûndan sonra dudakları büzerek öne doğru uzatmaktır. Bunu yapmakla harekenin ötre olduğunu belirtmiş oluyoruz.

يَحْسِبَانِ عَلِيمٌ gibi sonu tenvinli olan kelimelerin vakıf hallerinde revm veya işmam yapılmaz. Çünkü tenvin hareke değildir ki hareke sesi verilsin. Tenvin sakın nûn (ن) demektir.

f) Medd-i Lîn: Medd-i lîn'i öğrenmek için harf-i lîn'i bilmek gerekir. Çünkü medd-i lîn, harf-i medle alâkalı bir med değil de harf-i lîn'le alâkalı bir meddir.

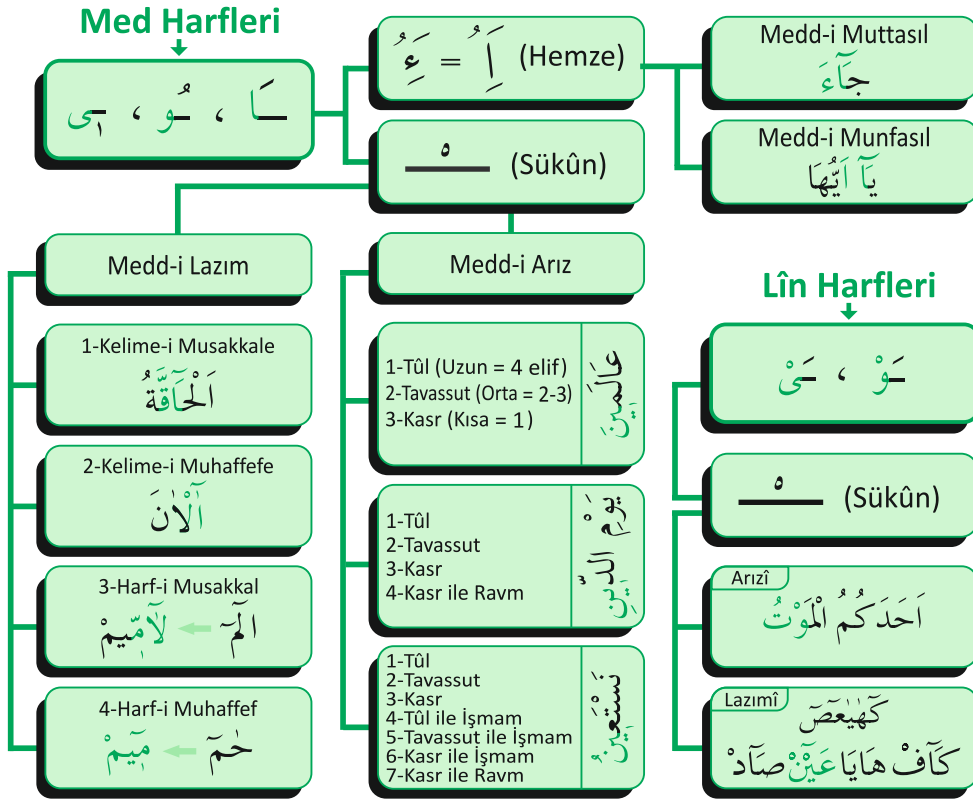
Vâv (و) veyahut yâ (ی) sakın/cezimli olup kendilerinden önceki harfin harekesi üstün (ُ) olursa bu iki harf *lîn harfî* olurlar. Harf-i lîn'den sonra gelen harf de sakın yani cezimli olursa o zaman medd-i lîn olur. Misâl: **وَلَا نَوْمٌ وَالصَّيْفِ إِصْلَوْهَا الْيَوْمَ** Örneklerde görüldüğü üzere cezimli olarak sakın gelen vâv (و) ve yâ (ی) harfleri burada lîn harfleri olmuşlardır. Kendilerinden sonra da sebab-i medden arızî sükûn gelmiştir. Çünkü bu üç yerde de durduğumuzda son harflerin harekesi sükûna dönüşmektedir. **وَلَا نَوْمٌ وَالصَّيْفِ الْيَوْمَ** gibi. Bunların medlerini aynen medd-i âriz'de olduğu gibi harekesine göre; üç, dört veya yedi türlü okumak caizdir.

Harf-i lîn'den sonra gelen sükûn, eğer sükûn-i lâzım ise o zaman da medd-i lâzım gibi tûl veya tevassut ile okunur. Kasr ile okunmaz. Bunun örneği Kur'an'da iki yerde geçmekte olup onlar da kelime değil harftirler. Biri Meryem Suresi'nin başında bulunan **كَهَيِّصَ** diğeri Şura Suresi'nin evvelinde geçen **عَسَىٰ** ayetlerinin ayn (ع) lafızlarıdır. Bu iki (ع) harfinde harf-i lîn ve sebab-i med olan sükûn-i lâzım takdirdir. Yani yazılıştaki görünmemekle birlikte okunuştaki mevcuttur. Bunları açacak olursak; **كَأَفْ هَا يَا عَيْنٌ صَادٌ** ve **حَامِيمٌ عَيْنٌ سَيْنٌ فَافٌ** şeklinde okuruz.

Konuyu özetleyecek olursak harf-i medden sonra sebab-i medden hemze veya sükûn gelmediği takdirde medd-i tabii olur. Harf-i medden sonra sebebi med gelirse bu ya hemze olur ya da sükûn. Hemze gelirse iki konudan biri ortaya çıkar. Ya medd-i muttasıldır ya da medd-i munfasıl. Eğer harf-i medle hemze aynı kelimede bir araya gelmişlerse medd-i muttasıl olur. Ayrı ayrı kelimelerde yani harf-i med bir kelimenin sonunda hemze de diğer kelimenin başında yan yana gelirlirse medd-i munfasıl olur.

Harf-i medden sonra sebab-i medden sükûn gelirse yine iki konu aklımıza gelir. Ya medd-i lazımdır yahut da medd-i arızdır. Eğer harf-i medden sonra sükûn-i lâzım gelmişse meddi lazımdır. Yok eğer sükûn-i ârız gelmişse medd-i ârız olur.

Harf-i med değil de harf-i lînden sonra sükûn gelirse o zaman da medd-i lîn olur. Bütün bunları bir tablo halinde gösterelim:



ALİŞTİRMA :

Aşağıdaki ayette geçen medlerin isimlerini arkadaşlarınızla beraber tartışarak bulunuz ve hocanıza gösteriniz.

وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَاجُّونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ

بِهِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ

Tenvîn ve Nûn-i Sakin: İki üstün, iki esre ve iki ötreye ($\frac{س}{س}$) *tenvîn* denir. Cezimli nûn (ن) a da nûn-i sakini denir. Şimdi tenvin ve nûn-i sakini ile ilgili tecvid kurallarını işleyelim:

a) **İhfa:** Tenvîn veya nûn-i sakinden sonra ت ث ج د ذ ز س ش ص ض ط ظ ف ق ك harflerinden biri gelirse *ihfa* olur. Bu harfleri böyle harf harf ezberleyip kafada tutmak zor olacağından büyüklerimiz bunları şu beyitle ifade etmişlerdir ki kelimelerinin ilk harfleridir.

صِفْ ذَا نُنَّا جُودَ شَخْصٍ قَدْ سَمَا كَرَمًا * ضَعْ ظَالِمًا زِدْ تَقَا ذِمَّ طَالِبًا قَتَرَى

Misâl: غَنِيَّ كَرِيمٍ عَنْ صَلَاتِهِمْ *ihfa* gizlemek demektir. Burada nûn (ن) sesi gizlenerek gizeniden gelen bir sesle, yani ğunne ile beraber bir buçuk elif miktarı uzatılarak okunur.

b) **İzhar:** Tenvîn veya nûn-i sakinden sonra ا ح خ ع غ ه harflerinden biri gelirse *izhar* olur. Büyüklerimiz yine bunu kolay ezberleme açısından Allah-u Teala'nın şu ism-i şeriflerinin başındaki harfler olarak göstermişlerdir.

اَللّٰهُ حَيُّ خَالِقٌ عَدْلٌ غَنِيٌّ هَادِيًا

Misâl: غَفُورٌ حَلِيمٌ *izhar*; açıklamak, orta çıkarmak demektir. burada nûn (ن) sesi gizlenmeksizin yazıldığı gibi açık açık okunur.

c) **İdğam Meal Ğunne:** Tenvîn veya nûn-i sakinden sonra şu dört harf ي م ن و = يَمْنُو gelirirse idğam meal ğunne olur. Misâl: وَمَنْ يَعْمَلْ خَيْرًا يَرَهُ gibi. İdğam *katmak* demektir. Buradaki nûn seslerini kendilerinden sonra gelen harfin içine katarak girift bir şekilde okuyoruz. Yani nûn sesini kaybediyor, sonra gelen harfi şeddeli ve ğunneli bir şekilde okuyoruz. Buradaki şeddeli ya'ları bir buçuk elif miktarı uzatarak okuyoruz. وَمَنْ يَعْمَلْ خَيْرًا يَرَهُ gibi. Burada şeddeli ya'ları bir buçuk elif miktarı uzatarak okuyoruz.

d) **İdğam Bilâ Ğunne:** Tenvîn veya nûn-i sakinden sonra şu iki harf ل ر = لَر gelirirse idğam bilâ ğunne olur. Misâl: هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ مِنْ رَبِّهِمْ gibi. Nûn sesleri kendilerinden sonraki harflere girdirilerek ğunnesiz safi ve halis bir şedde ile okunur. هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ مِنْ رَبِّهِمْ gibi.

e) **İklâb:** Tenvîn veya nûn-i sakinden sonra bâ (ب) harfi gelirse *iklâb* olur. Misâl: سَمِيعٌ بَصِيرٌ كَيْبَرٌ كَيْبَرٌ gibi. Burada (ن) harfi halis bir (م) harfine çevrilerek ğunneli olarak okunur. سَمِيعٌ مَبْصِيرٌ كَيْبَرٌ كَيْبَرٌ gibi. Bir buçuk elif miktarı uzatılarak okunur.

Arap alfabesindeki yirmisekiz harfi bu beş kurala paylaştıracak olursak şöyle bir tablo çıkar karşımıza:

İhfa	ت ث ج د ذ ز س ش ص ض ط ظ ف ق ك	15
İzhar	ا ح خ ع غ ه	6
İdğam Meal Ğunne	ي م ن و	4
İdğam Bilâ Ğunne	ل ر	2
İklâb	ب	1
T o p l a m		28

İdğam Misleyn/Mütemasileyn: Mahreç ve sıfatları aynı olan harflerden birincisi sakini/cezimli, ikincisi harekeli olarak yan yana gelirlerse; yani aynı iki harf birbirinin yanına

biri cezimli diğeri harekeli olarak gelirse *idğam misleyn* olur. Misâl: *فَمَارَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ* gibi. Burada aynı olan iki harf birbirine katılarak şeddeli olarak okunur. Ayrıca her şeddeli harf da *idğam misleyn*dir. *رَبِّ يُكْوَرُ* gibi. Bu şeddeli harfler mîm (م) veya (ن) olursa ğunneli okunurlar.

Sakin Mim'in Halleri: Sakin mim (م) in üç hali vardır. Bunlar: 1- Sakin mim başka bir mîm'e uğrasa *idğam misleyn meal ğunne* olur. Misâl: *وَنُدْخِلُكُمْ مَدْخَلًا* 2- Sakin mim bâ'ya uğrasa *dudak ihfâsı* olur. Aynen ihfa gibi okunur. Misâl: *تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ* 3- Sakin mîm bu iki harfin haricindeki diğeri yirmialtı harften hangisine uğrasa *izhar* olur. Misâl: *كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ*

İdğam Mütectaniseyn: Mahrecleri aynı fakat sıfatları ayrı olan harfler kendi grupları arasında birbirine uğrasa *idğam mütectaniseyn* olur. Bunlar üç grup halinde olan harflerdir.

Birincisi; ط د ت harfleridir. Misâl: *عَبَدْتُمْ*

İkincisi; ظ ذ ث harfleridir. Misâl: *إِذْ ظَلَمْتُمْ*

Üçüncüsü; ب م harfleridir. Misâl: *يَا بَنِي آدَمُ ارْكَبْ مَعَنَا*

Bütün bu okuyuşlarda birinci harf ikincisine girdirilerek *idğam* yapılır. Yani birinci harf okunmaksızın ikincisi şeddeli olarak okunur.

İdğam Mütakaribeyn: Mahreç ve sıfatlarında yakınlığı olan harfler birbirine uğrasa *idğam mütakaribeyn* olur. Bunlar da iki grupta incelenir.

Birincisi; ق ك harfleridir. Misâl: *أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ*

İkincisi; ل ر harfleridir. Misâl: *قُلْ رَبِّ*

Burada da aynı şekilde birincisi ikincisinde kaybolarak ikincisi şeddeli okunur.

İdğam Şemsiyye: Harfleri şunlardır: ت ث ذ ز س ش ص ض ط ظ ل ن Kolay ezberlenmesi ve kalıcı olabilmesi için şu beytin kelimelerinin ilk harfleri olarak tespit edilmiştir. *تُبُّنُمْ دَعُّنْ ذَنْبًا رَمَى زِدْ شُعَّةً * شِمَّ صَدْرٌ صَيْفٍ طَابَ ظَنُّ لَهُ نَعَمُ*

Bu ondört harften biri lââm-ı tarif denilen اَل takısından sonra gelirse buradaki ل okunmaz, bu harfler şeddeli olarak okunurlar. Misâl: *الْأَرْثَابِ* gibi. Bunda her hangi bir zorluk yoktur. Çünkü zaten okunuş şekliyle yazılmaktadırlar.

İzhar-ı Kameriyye: Harfleri şunlardır: ا ب ج ح خ ع غ ف ق ك م و ه ي Bu ondört harf de şu mısraın içinde gizlenmiştir: *أَبْعَ حَجَّكَ وَخَفَ عَقِيمَهُ*

Bu harflerden biri lââm-ı tariftten sonra geldiklerinde *idğam şemsiyenin* tersine, izhar olunurlar, yani okunurlar. Misâl: *وَالْفَجْرِ الْقَمَرُ* gibi. Bu da aynen yazıldığı gibi okunmaktadır.

Bunlara şemsiyye ve kameriyye denmesinin sebebi; nasıl ki güneş çıktığında yıldızlar kayboluyor ve geceleyin ay çıktığında da yıldızlar görünüyorsa bunlardaki lââm'ın cezmi de yıldız benzetilmiştir. Şems; *güneş* demektir, kamer de; *ay* demektir.

Kalkale: ب ج د ط ق cümlesiyle ifade edilen قُطْبُ جَدِ harfleri kelimenin ortasında veya sonunda sakın olarak geldiklerinde *kalkale* olur. Yani harf mahrecinden çıkarken patlarcasına ıstıraplı bir şekilde telfuz olunur. Misâl: *يَدْخُلُونَ مُلْحِقًا* gibi.

Râ (ر) nın Hükümleri: Râ bazı durumlarda kalın bazı durumlarda ince, bazı durumlarda ise okuyucunun isteğine göre ince veya kalın okunabilir.

Bunları aşağıdaki tabloda detaylı bir şekilde görebilirsiniz.

ر'nin Kalın okunduğu yerler	Harekesi üstün veya ötre olursa	وَالرُّوحُ
	ر sakin önceki üstün veya ötreli olursa	وَأَنْحَرُ
	ر sakin önceki de sakin olursa daha önceki üstün veya ötreli olursa	بِالصَّبْرِ
	ر sakin öncekinin esresi arızî olursa	أَرْجَعِي
	ر sakin önceki esreli olsa bile ر'dan sonra kalın harflerden biri gelirse	مِرْصَادًا
ر'nin İnce okunduğu yerler	Harekesi esre olursa	بِالْبَرِّ
	ر sakin önceki esre olursa	وَأَسْتَغْفِرُهُ
	ر sakin önceki de sakin olursa daha önceki de esreli olursa	قَدِيرٌ
	ر sakin önceki lîn harfi olursa	خَيْرٌ
Kalın veya ince okunabilen yerler	ر sakin önceki esreli ر'dan sonra ise kalın harflerden biri esreli gelirse	كُلُّ فَرْقٍ

Lafzatullah: اللَّهُ lafza-i Celâl'inden önceki kelimenin son harfinin harekesi üstün veya ötre olursa اللَّهُ lafzının ل harfi kalın okunur. Misâl: قَالَ اللَّهُ gibi.

Eğer اللَّهُ lafzından önce gelen harfin harekesi esre ise o zaman ince okunur. Misâl: اللَّهُ وَ اللَّهِ gibi.

Zamir: Kelimenin aslından olmayan «o» manasına gelen (هـ) (و) zamiri iki şekilde okunur. Kendisinden önce harekeli bir harf gelirse med/uzatma yapılır. Misâl: مَالُهُ بِهٍ gibi. Kendisinden önceki harf sakin ise med yapılmaz, kısa okunur. Misâl: فِيهِ عَلَيْهِ gibi.

Sekte: Kur'an-ı Azimuşşan'da dört yerde sekte vardır. Bunlar:

1- Kehf Suresi'nde; عِوَجًا... فَيَمَّا عِوَجًا * فَيَمَّا

2- Yasin Suresi'nde; مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا

3- Kıyamet Suresi'nde; وَقُلْ مَنْ رَاقٍ Burada sekte yapılmazsa مَرَّاقٍ olarak idğamlı okunur ki, bu da çorbacı manısına gelir ve mana bozulur.

4- Mutaffifin Suresi'nde; كَلَّا بَلْ رَانَ Burada sekte yapılmazsa بَرَّانٍ şeklinde idğam olunur ki bu da küpçü manasına gelir ve mana bozulur.

Ku'ran'da bu kelimelerin altında küçük yazıyla سَكْتَةٌ şeklinde bir yazı bulunmaktadır.

Oracıkta nefes almaksızın ses bir saniye kadar tutulur ve okumaya devam edilir. Bu dört yerde de manayı muhafaza etmek için geçiş halinde sekte uygun görülmüştür. İlk ikisinde zaten vakıf yeri oldukları için sekte yerine vakıf yapmak daha uygundur.

Kur'an'da şu yedi yerde daha sekte yapılır: كِتَابِيَّةٌ ، سُلْطَانِيَّةٌ ، مَاهِيَّةٌ ، حِسَابِيَّةٌ ، وَاقْتَدِرُ ، لَمْ يَتَسَنَّهْ ، مَالِيَّةٌ Vakıf/durma hallerinde buradaki hâ (هـ) ları belirtmek için sekte yapılır. كِتَابِيَّةٌ ile حِسَابِيَّةٌ Kur'an'da iki yerde geçmektedir, dolayısıyla dokuz yer etmektedir. Vasil ve vakıf/geçiş ve duruş hallerinde bu hâ (هـ) ları belirtmek için sekte yapılır.